

NORGES HØYESTERETT

Den 16. juni 2004 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2004-01059-A, (sak nr. 2004/256), sivil sak, kjæremål:

Konkursboet KS Common Atlantic

(advokat Morten Lund – til prøve)

mot

Siem Industries Inc.

(advokat Stephan L. Jervell)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Støle**: Saken gjelder spørsmål om norske domstolers internasjonale kompetanse ved omstøtelse i konkurs. Hovedspørsmålet er om konkursloven § 145 annet ledd gir tingretten – tidligere skifteretten – domsmyndighet i søksmål mot et selskap som ikke har annet verneting i Norge.
- (2) Selskapet KS Osco Common (senere KS Common Atlantic) ble i mai 1988 stiftet som et kommandittselskap med forretningskontor i Oslo. I 1990 fikk selskapet Norex America Inc. (nå Siem Industries Inc.) som kommandittist utbetalt USD 594 000 fra kommandittselskapet. Beløpet utgjorde del av en samlet forsikringsutbetaling på USD 3 000 000 fra forsikringssyndikatet Lloyds. Siem Industries Inc. er et selskap med hovedkontor på Cayman Islands.
- (3) Forsikringssummen ble senere krevd tilbakebetalt. Ettersom KS Common Atlantic ble slått konkurs i 2001, har konkursboet på vegne av Lloyds som eneste kreditor krevd omstøtelse med hjemmel i dekningsloven § 5-9, eventuelt tilbakeføring av utbetalingen etter selskapsloven § 3-16.
- (4) Ved stevning 3. januar 2002 til Oslo skifterett fremmet boet kravet mot Siem Industries Inc. Selskapet gjorde i tilsvaret prinsipielt gjeldende at saken måtte avvises på grunn av manglende verneting. Søksmålet omfattet opprinnelig også to andre kommandittister, men krav mot disse ble senere frafalt. Skifteretten avsa kjennelse i saken 17. juli 2002 med slik slutning:

”1. Saken avvises for saksøkt nr. 2, Siem Industries Inc.

2. Saksomkostninger tilkjennes ikke.”

- (5) Konkursboet påkjærte kjennelsen til Borgarting lagmannsrett, som etter skriftlig behandling av kjæremålet avsa kjennelse 11. desember 2003 med slik slutning:
- ”1. Skifterettens kjennelse stadfestes.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Konkursboet KS Common Atlantic innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelsen 8.000 – åttetusen – kroner til Siem Industries Inc. I tillegg kommer rente etter forsinkelsesrenteloven fra forfall til betaling skjer.”
- (6) Boet har påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålet rettet seg mot lagmannsrettens lovanvendelse. Kjæremålsutvalget besluttet 26. februar 2004 at kjæremålssaken i sin helhet skulle avgjøres av Høyesterett etter reglene i høyesterettsloven 25. juni 1926 nr. 2 § 6 annet ledd. Justitiarius har bestemt at partsforhandling skal finne sted etter reglene for ankesaker.
- (7) *Den kjærende part – konkursboet KS Common Atlantic – har i korte trekk anført:*
- (8) Prinsipalt anføres at Oslo tingrett er kompetent til å behandle saken med hjemmel i konkursloven § 145 annet ledd. Dette gjelder både omstøtelseskravet etter dekningsloven § 5-9 og kravet om tilbakeføring etter selskapsloven § 3-16.
- (9) Bestemmelsen i § 145 annet ledd fikk sitt nåværende innhold ved lovendring 3. september 1999, i kraft fra 1. januar 2000. Ved dette ble tingrettens saklige kompetanse betydelig utvidet i forhold til situasjonen før lovendringen. Etter ordlyden omfatter rettens kompetanse ethvert omstøtelseskrav i konkurs, med mindre det følger av en ufravikelig vernetingsregel at søksmålet hører under en annen domstol. Noe tvungent verneting foreligger ikke her.
- (10) Det gjelder ingen folkerettslige begrensninger for lovgivers adgang til å vedta en bestemmelse som gir norske domstoler internasjonal domskompetanse, og flere av vernetingsreglene i tvistemålsloven kapittel 2 gir hjemmel for å saksøke utlendinger eller utenlandske selskaper i Norge. Om konkursloven § 145 annet ledd gir tingretten stedlig kompetanse til å behandle omstøtelsessøksmål fra et norsk konkursbo mot et selskap registrert i et annet land, beror på en tolkning av bestemmelsen.
- (11) Ved lovendringen ble kompetansen til å pådømme krav om omstøtelse i konkurs flyttet fra tvistemålslovens ordinære vernetingsregler og over i det spesielle regimet i konkursloven § 145 med fakultativ kompetanse for skifteretten (nå tingretten). Formålet var å legge til rette for en enklere og prosessøkonomisk gunstigere behandlingsform.
- (12) Det følger av forholdet mellom bestemmelsene i konkursloven § 145, og av sammenhengen mellom disse og § 146 at når det først er grunnlag for å åpne konkurs og starte bobehandling i Norge, har tingretten kompetanse til å behandle alle krav om omstøtelse. Videre er internasjonal kompetanse omtalt i forarbeidene til § 146. En innskrenkende fortolkning er det ikke tungtveiende holdepunkter for. Tvert imot taler viktige reelle hensyn for at slik generell kompetanse foreligger. Økende grad av internasjonalisering på formuerettens område tilsier en samlet løsning i regi av norsk

domstol, og terskelen for å anlegge søksmål på for eksempel Cayman Islands er meget høy.

- (13) I saker om omstøtelse i konkurs vil det alltid foreligge sterk tilknytning til Norge og norsk rett. Gjenstand for bobehandlingen vil være norsk debitor, behandlingen hører under norsk tingrett, og norsk rett vil bli anvendt. I denne saken er det også særlige tilknytningspunkter. Kristian Siem er styreleder i Siem Industries Inc., han eier direkte og indirekte over 13 prosent av aksjene i selskapet, og var styreleder også i KS Common Atlantic. Selskapsavtalen for sistnevnte selskap har voldgiftsklausul med Oslo som verneting.
- (14) Konkursloven § 145 annet ledd omfatter, riktig fortolket, også kravet om tilbakeføring med hjemmel i selskapsloven § 3-16. Under enhver omstendighet må det være adgang til å behandle et slikt krav sammen med omstøtelseskravet etter dekningsloven § 5-9.
- (15) Subsidiært anføres at det følger av ulovfestede vernetingsregler at Oslo tingrett har domsmyndighet i saken.
- (16) Konkursboet KS Common Atlantic har nedlagt slik påstand:

”Prinsipalt: Saken fremmes.

Subsidiært: Saken fremmes for avgjørelse av omstøtelseskravet etter dekningsloven § 5-9.

I begge tilfelle:

Siem Industries Inc. dømmes til å erstatte konkursboet KS Common Atlantic sine saksomkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett.”

- (17) *Kjæremotparten – Siem Industries Inc.* – har i korte trekk anført:
- (18) Lagmannsretten har med rette stadfestet skifterettens kjennelse om å avvise saken. Avgjørelsen bygger på en riktig tolkning av konkursloven § 145 annet ledd.
- (19) Dersom saksøkte ikke hadde verneting i Norge, hadde norske domstoler før 1. januar 2000 ikke internasjonal kompetanse. Lovgiver hadde ved lovendringen ikke noen intensjon om å utvide skifterettens – nå tingrettens – domsmyndighet ved å etablere verneting her i landet overfor personer bosatt i utlandet.
- (20) Ved tolkningen må det legges vekt på systematikken i konkursloven §§ 145 og 146. Mens § 145 regulerer rettens saklige kompetanse, er den stedlige kompetanse regulert i § 146. Bestemmelsen gir ikke internasjonal kompetanse. Lovendringen etablerte et dobbeltsporet system. Viktige hensyn tilsier at norske domstolers internasjonale kompetanse bør være den samme for omstøtessøksmål etter konkursloven § 145 annet ledd og for tilsvarende søksmål etter tvistemålsloven kapittel 2.
- (21) Det bør generelt utvises varsomhet med å iverksette ensidige kompetanseutvidelser. Innføring av internasjonal domsmyndighet på dette området reiser spørsmål av en slik karakter at den bør bygge på internasjonalt samarbeid. I det minste må det påvises klare holdepunkter for at lovgiver har ment å fastsette bestemmelser med slik rekkevidde, og

her er lovforarbeidene tause. Konkursloven § 145 annet ledd er ikke en bestemmelse om internasjonal kompetanse for norske domstoler.

- (22) Rettstekniske hensyn taler mot å legge avgjørende vekt på hvilke tilknytningspunkter til Norge som foreligger i den enkelte sak.
- (23) For formuesrettslige forhold er det i norsk rett så langt ikke etablert internasjonal kompetanse på ulovfestet grunnlag, og en slik regel bør heller ikke etableres.
- (24) Krav etter selskapsloven § 3-16 er et annet krav enn krav om omstøtelse etter dekningsloven, og kan under ingen omstendighet tas under behandling av tingretten.
- (25) Siem Industries Inc. har nedlagt slik påstand:

”1. Lagmannsrettens kjennelse stadfestes.

2. Siem Industries Inc. tilkjennes saksomkostninger for skifteretten, samt for Høyesterett med tillegg av renter etter forsinkelsesrenteloven fra forfall til betaling skjer.”

- (26) *Jeg er kommet til at kjæremålet ikke fører frem, og kan i det vesentlige tiltre lagmannsrettens begrunnelse.*
- (27) Høyesteretts kjæremålsutvalg – og dermed Høyesterett – har full kompetanse til å prøve lagmannsrettens kjennelse, jf. tvistemålsloven § 404 første ledd nr. 1.
- (28) Jeg ser først på spørsmålet om konkursloven § 145 annet ledd gir Oslo tingrett kompetanse til å behandle kravet om omstøtelse etter dekningsloven § 5-9.
- (29) Som lagmannsretten tar jeg utgangspunkt i situasjonen før lovendringen 3. september 1999. Krav om omstøtelse i konkurs måtte da reises for de ordinære domstoler, og søksmål fra boet fulgte de alminnelige prosessregler. I internasjonale forhold innebar det at boet ikke kunne reise søksmål ved skifteretten eller ved annen norsk domstol, med mindre saksøkte hadde verneting her i landet.
- (30) Spørsmålet er om den nye bestemmelsen i konkursloven § 145 annet ledd etablerte internasjonal domskompetanse for norske domstoler. Som lagmannsretten riktig har påpekt, ville en lovregel med slikt innhold ikke være i strid med Norges folkerettslige forpliktelser. Bestemmelsen lyder:

”Tingretten kan dessuten avgjøre spørsmål om omstøtelse som ikke etter en ufravikelig vernetingsregel hører under en annen domstol.”

- (31) Det ble samtidig vedtatt visse andre endringer i § 145, men slik jeg ser på saken, er disse uten betydning for vårt spørsmål.
- (32) Jeg bemerker at tingrettens kompetanse etter bestemmelsen er fakultativ. Boet kan velge mellom å gjøre kravet gjeldende etter § 145 annet ledd, eller å ta ut søksmål for de ordinære domstoler. Det er på det rene at Siem Industries Inc. ikke har verneting i Norge etter de alminnelige regler. Videre er det enighet om at det ikke foreligger noe tvungent verneting for det krav søksmålet gjelder.

- (33) Avgjørende blir etter dette en tolkning av bestemmelsen i konkursloven § 145 annet ledd etter vanlige tolkningsprinsipper. Den løsning som etableres må etter mitt syn være generell. På et område som dette står forutberegnelighet sentralt. Løsningen bør ikke bero på en vurdering av hvilke konkrete tilknytningspunkter til Norge som foreligger i den enkelte sak og på graden av tilknytning.
- (34) I Rt. 1993 side 44 uttalte Høyesterett generelt om tolkningen av norske vernetingsbestemmelser:
- ”I utgangspunktet bestemmer vernetingsreglene i tvistemålslovens annet kapittel den innbyrdes kompetanse mellom de enkelte forliksråd og de enkelte herreds- og byretter.**
- I norsk rett finnes bare noen få vernetings- eller kompetansebestemmelser som uttrykkelig regulerer forhold med internasjonal tilknytning. Utover dette er det vernetingsbestemmelsene i tvistemålslovens annet kapittel som må anvendes for å avgjøre om norsk domstol har domsmyndighet eller ikke. Løsningen i den konkrete sak må da finnes gjennom en tolking av den vernetingsbestemmelse som kan være aktuell.”**
- (35) Avgjørelsen er kommentert av Schei i Tvistemålsloven, 2. utgave, Bind I, side 142–143, som fremholder at det ”...må foretas en bredere fortolkning av bestemmelsene hvor bl a motiver og lovgiverforutsetninger og i noen grad også oppfatninger i andre land om internasjonal kompetanse, må ha betydning”.
- (36) Jeg er enig i det som her uttales, og mener at bestemmelsen i konkursloven § 145 annet ledd må undergis en tilsvarende bred fortolkning.
- (37) Ordlyden alene løser ikke spørsmålet. Den er åpen, men sier ikke noe om internasjonal domsmyndighet. Jeg nevner at Luganokonvensjonen etter artikkel 1 annet ledd nr. 2 ikke gjelder for konkurs.
- (38) Ettersom det er tale om tolkning av en nokså ny lovbestemmelse, og det ikke foreligger rettspraksis, ville eventuelle uttalelser i forarbeidene måtte tillegges vesentlig vekt. Lagmannsretten har i sin kjennelse gjengitt det som er uttalt om den nye bestemmelsen i Ot.prp. nr. 26 (1998–99) Om lov om endringer i konkurs- og pantelovgivningen m.v.. Som påpekt av lagmannsretten, er det ikke holdepunkter for at man hadde til hensikt å utvide skifterettens internasjonale kompetanse. Det samme gjelder lovutvalgets innstilling inntatt i NOU 1993: 16 Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v.
- (39) Når forhold med internasjonal tilknytning overhodet ikke er nevnt i forarbeidene til den nye bestemmelsen, er jeg enig med lagmannsretten i at det er nærliggende å trekke den slutning at det ikke har vært tilsiktet å foreta noen utvidelse av norske domstolers internasjonale domsmyndighet. Mer sannsynlig er det at formålet var å gi domstolene i konkurssaker samme saklige kompetanse som de ordinære domstoler.
- (40) Den kjærende part har vist til at den internasjonale kompetansen for norske domstoler er omtalt i forarbeidene til konkursloven av 1984. Jeg kan imidlertid ikke se at det som der er uttalt kaster lys over vårt spørsmål. Og tausheten i de etterfølgende forarbeidene til den nye bestemmelsen i konkursloven § 145 annet ledd er uansett en indikasjon på at lovgiver i 1999 ikke tilsiktet noen endring.

- (41) Oppbygningen av bestemmelsene i konkursloven §§ 145 og 146, eller sammenhengen mellom disse, gir heller ikke holdepunkter for en annen forståelse. I utgangspunktet er systematikken at den saklige kompetanse er regulert i § 145 og den stedlige kompetanse i § 146. Riktignok er § 145 annet ledd gjennom henvisningen til "ufravikelig vernetingsregel" også gitt et element av stedlig kompetanse. Men det følger ikke av dette at den kompetansen som for omstøtelsessøksmål er flyttet over i tingrettens bobehandling, rekker videre enn den som tilligger de ordinære domstoler. Dette er under enhver omstendighet ikke en nødvendig konsekvens av at det ved lovendringen i 1999 ble etablert et dobbeltsporet system for omstøtelseskrav i konkurs.
- (42) Som nevnt foreligger det ikke rettspraksis om forståelsen av konkursloven § 145 annet ledd. Den kjærende part har, ved siden av Rt. 1993 side 44, særlig vist til Rt. 1998 side 1965 og Rt. 1988 side 1110. Ingen av de avgjørelser jeg her har nevnt gir avgjørende holdepunkter for tolkningsspørsmålet i vår sak.
- (43) Under prosedyren for Høyesterett har særlig kjæremotparten ofret rettsstillingen i andre land stor oppmerksomhet. Etter det som er opplyst må jeg konstatere at det ennå ikke er etablert noe internasjonalt regelverk som klart tilsier at nasjonale domstoler har internasjonal kompetanse for så vidt gjelder krav om omstøtelse i konkurs. De øvrige nordiske land har ikke vedtatt slike regler. Jeg nevner at det i Finland så sent som i februar 2004 ble gitt nye regler om "återvinning" til konkursbo – regler som synes å ligge nær opp til de norske omstøtelsesreglene. Det internasjonale aspektet er heller ikke omtalt i forarbeidene til de nye finske lovbestemmelsene.
- (44) De rettskildefaktorer jeg så langt har gjennomgått gir altså ikke grunnlag for å bygge på at konkursloven § 145 annet ledd er en bestemmelse om internasjonal domsmyndighet. Spørsmålet blir om det kan påvises såvidt tungtveiende reelle hensyn at bestemmelsen likevel tillegges en slik virkning.
- (45) Jeg tar ved vurderingen utgangspunkt i at konkursloven § 145 annet ledd tillegger den tingrett som behandler boet saklig kompetanse til å pådømme krav som boet retter mot tredjeperson. Dette er krav av en annen karakter enn de spørsmål som tingretten er saklig kompetent til å behandle etter første ledd, og innebærer at vernetingsreglene får en annen og mer sentral betydning. Det er åpenbart at det for boet vil være enklere og rimeligere å få behandlet krav om omstøtelse etter dekningsloven § 5-9 ved den norske domstolen som forestår bobehandlingen, og som i kraft av dette gjennomgående vil ha god oversikt over relevante faktiske og økonomiske forhold.
- (46) Effektivitets- og hensiktsmessighetsbetraktninger til fordel for saksøker må imidlertid avveies mot hensynet til saksøktes interesser. Og det forhold at det ofte – som i vår sak – ikke vil foreligge avtale mellom Norge og vedkommende stat om gjensidig anerkjennelse av dommer, taler i noen grad mot en ordning med internasjonal kompetanse for norske domstoler.
- (47) Spørsmålet om internasjonal kompetanse for norske domstoler forutsetter en avveining av kryssende interesser som naturlig ligger til lovgiver. I en slik avveining vil inngå om Norge bør etablere ensidig kompetanseutvidelse eller bygge på internasjonalt samarbeid. Som det vil ha fremgått, legger jeg til grunn at en slik vurdering ikke er foretatt ved lovendringen i 1999. På dette området er det etter min mening beskjeden foranledning for domstolene til å gå foran i rettsutviklingen.

- (48) Etter dette er jeg kommet til at konkursloven § 145 annet ledd ikke gir Oslo tingrett domsmyndighet til å behandle kravet etter dekningsloven § 5-9.
- (49) Boets subsidiære anførsel om internasjonal kompetanse for tingretten på ulovfestet grunnlag kan klart ikke føre frem. Rettspraksis gir riktignok eksempler på at det uten grunnlag i lov er etablert kompetanse for norske domstoler i forhold med internasjonal tilknytning. Men dette har så langt vært begrenset til familierettslige forhold hvor det har foreligget helt spesielle omstendigheter. Vår sak gir etter min mening ikke foranledning til å ta stilling til spørsmålet om tilsvarende ”nødkompetanse” kan tenkes etablert på formuerettens område. Slik forholdene her ligger an, er dette i hvert fall ikke aktuelt. Den tilknytning til Norge som foreligger i vår sak er ikke annerledes enn det som ofte vil være tilfelle i formuesrettslige forhold med internasjonal tilknytning.
- (50) Etter det resultat jeg er kommet til når det gjelder kravet om omstøtelse etter dekningsloven § 5-9, har jeg ikke foranledning til å gå inn på kravet om tilbakeføring etter selskapsloven § 3-16.
- (51) Siem Industries Inc. må etter dette tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett. Lagmannsretten stadfestet skifterettens omkostningsavgjørelse, og jeg mener at det ikke er grunn til å gjøre endringer i denne.
- (52) Selskapet har krevd saksomkostninger for Høyesterett med samlet kr 279 950 inklusive merverdiavgift, hvorav salær utgjør kr 220 000. Boet har hatt bemerkninger til oppgaven, og jeg mener at salæret passende kan fastsettes til kr 175 000. Samlet omkostningsbeløp for Høyesterett utgjør etter dette kr 224 150 inklusive merverdiavgift.
- (53) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

1. Lagmannsrettens kjennelse stadfestes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler konkursboet KS Common Atlantic til Siem Industries Inc. 224 150 – tohundreogfireogtyvetusenetthundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av denne kjennelse med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.

- (54) Dommer **Flock:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (55) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (56) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (57) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(58) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. Lagmannsrettens kjennelse stadfestes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler konkursboet KS Common Atlantic til Siem Industries Inc. 224 150 – tohundreogfireogtyvetusenetthundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av denne kjennelse med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.